31761 07392477 1

HEINE HENRIK

SABBAT HERCEGNŐ ROMÁNCA

PT
2318
A8A45

AWIWA KIADÁSA

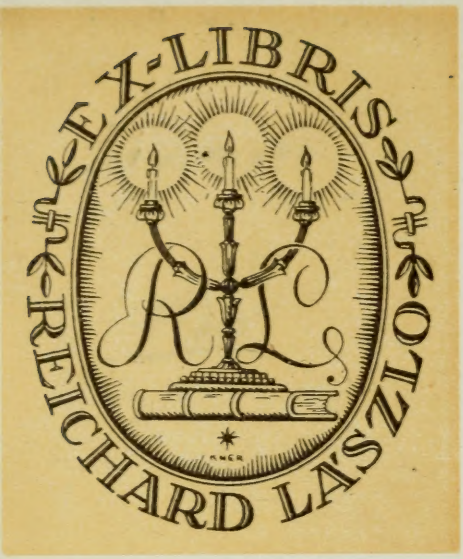
EX-LIBRIS
RL
REICHARD LÁSZLÓ

A W I W A

A
könyv-
diszitéseket
és a boritéklapot
Tábor János festő, gra-
fikus rajzolta. Sajtó alá ren-
dezte Erdős-Singer Nándor.
Ebből a könyvből 50 szá-
mozott példány készült finom
merített papiron a fordító s a
rajzolóművész aláirásával.

11 szám.

Nyomatott a Pallas irodal-
mi és nyomdai részvénytár-
saság nyomdájában,
Budapest, V. ker.,
Honvéd-utca
10. sz.
a.

Tábor Ilella

Tábor János

1 7 9 7 — 1 8 5 6

AWIWA KIADÁSA ✣ BUDAPEST 1920

PT
2318
A8A45
LIBRARY
OCT 2 1970
UNIVERSITY OF TORONTO

Arab mesékben láthatunk
Elátkozott hercegeket,
Kik időnkint visszanyerik
Régi, szép alakjukat:

A bozontos szörnyetegből
Deli királyfi lett ismét
Ékszerdíszes öltözetben
Szerelmesen furulyázva.

De a varázsidő elfut
És mi menten viszontlátjuk
A fenséges szép királyfit
Egy toprongyos ijesztőben.

Ép ilyen sorsú hercegről
Szól dalom, kit a varázsszó
Belébűvölt egy kutyába,
Neve pedig volt — Izrael.

Kósza eb lett, félszeg, gyáva
S ott csatangol egész héten
Az élet sáros szemetjén
Utcakölykök gúnyja közben.

De pénteki szürkületkor
Szertefoszlik a varázslat
És egyszerre a kutyából
Újra emberi lény válik.

Ember nemes érzelmekkel,
S fenkölt szívvel, emelt fejjel,
Ünneplőn, csinos köntösben
Lép az Úrnak csarnokába:

„Légy köszöntve kedves hajlék
Háza felséges Atyámnak
Jákob sátra, bejáratod
Szent oszlopát megcsókolom!"

A szent házon titokzatos
Suttogó nesz vonúl átal
És a láthatatlan gazda
Lélegzetet vesz a csöndben.

Csak az öreg udvarmester
(Vulgó: zsinagógaszolga)
Buzgólkodik, sürög-forog
A lámpákat meggyújtandó.

Arany lángok vigaszt intve
Csillannak és tündökölnek!
S büszkén lobbannak a gyertyák
Az almemor korlát fölött.

A függönyös szekrény mellett,
Mely a Tórát őrzi védve
S melynek nehéz selyem leplén
Drágakövek tűzben égnek.

Ott az imaasztalánál
Áll már a községi kántor:
Szép emberke. Kis köpenye
Kacéran övezi vállát.

S hogy a fehér kezét lássák
A tarkóját simogatja,
Majd a halántékán babrál,
S köszörülgeti a torkát.

Trillázik magában halkan,
Amíg végre fölujjongva
Énekel és száll a hangja:
«Lecha dodi likrat kalla.»

«Lecha dodi likrat kalla —
Jöjj kedvesem, vár már reád
Szende arád, ki előtted
Szemérmes arcát fölfedi.»

Ezt a bűvös nászköltemény
Nagyhírű költő szerezte:
Dalosa a szerelemnek,
Don Jehuda ben Halévy.

E költeményben ünneplik
Frigykötését Izraelnek
Sabbat hercegasszonyával,
Ki a béke királynője.

Minden szépség ez az asszony,
Gyöngyvirágszál; nem is volt szebb
Bölcs Salamon barátnője:
Sába királynője sem tán,

Délegyiptom tudákosa,
Ki szellemét fitogtatva
Ravaszkodó talányival
Unalmasan fárasztó volt.

Sabbat hercegnő ellenben
A nyugalom szent nemtője,
Aki megvet mindennemű
Vitát és szellemi harcot.

S ép oly végzetes rá nézve
A szenvedély rút dagálya,
Mely kibontott, zilált hajjal,
Durva harsogással ront be.

Dús hajzatát a hercegnő
Gyöngypártája alá rejti;
Karcsú mirtusz ő, virúló,
Szép szelid gazellaszemmel.

Kedvesének szabad minden
Csak a dohányzás kivétel —
«Tilos dohányoznod, kedves,
Mert ma szombat napja van.»

„De e helyett kárpótlásul
Gőzölögjön neked máma
Egy isteni, pompás étek:
Ma te saletet egyél!“

„Salet, szép, isteni ötlet,
Elysium buja lánya!“
Így énekelt volna Schiller,
Ha egyszer megízlelt volna.

Salet, az az égi étek,
Melynek titkára az Isten
Maga oktatta ki Mózest
Fönt a Szinai-hegyen:

Ott, ahol a Mindenható
Azt a sok jó hit-tan-tételt
És azt a szent Tízparancsot
Mennydörgés közt átaladta.

Salet: — az az igaz Isten
Szent kóser ambróziája,
Édenkerti gyönyörkenyér —
S ezt az ételt összemérve

Azzal, mit a pogány görög
Álistenek ettek egykor
Álruhás ördöglétükre:
Nem volt az más hitvány sárnál.

Ha sáletet kap a herceg,
Szeme üdvösségben ragyog;
Felgombolja a mellényét
És boldog mosollyal mondja:

A Jordán zúgását hallom?
Vagy a kutak csobbanását
A beth-éli pálmavölgyben,
Hol a tevék heverésznek?

Nem a nyáj csengőjét hallom?
Nem a kövér juhok azok,
Melyeket a Gileádról
Esténkint lehajt a pásztor?

Lepereg a szép nap mégis
S hosszú árnyéklábaival
Lépeget, jön már az átok.
Gonosz óra! — nyög a herceg.

Mintha hideg boszorkányujj
Markolt volna a szívébe,
Hogy a borzalom megrázza:
Érzi — kutya lesz ő ismét.

A hercegnő a hercegnek
Nárdus szelencéjét nyújtja
Lassan szívja illatát be,
Hogy mégegyszer felüdüljön.

Búcsuitalt is fölszolgál
A hercegnő a hercegnek,
Mohón iszik s a serlegben
Nem marad több néhány cseppnél.

Ezt az asztalára önti
És az égő viaszgyertyát
E nedűbe belémártja
Hogy az sercegve kialszik....

Jehuda
ben
Halévi

pedve tapadjon nyelvem
Inyemhez és hervadjon el
Jobbkezem, ha elfeledlek
Csak egyszer is — Jeruzsálem."

Szó és dallam szakadatlan
Ott zeng-zúg ma a fejemben
S mintha férfi-hangot hallnék
Zsolozsmákat énekelve.

Olykor jönnek, megjelennek
Hosszú, sötétlő szakállak;
Álomárnyak, vajjon melyik
Jehuda Halévy köztük?

Suhan, száll a sok kisértet;
Félelmetes pillantásuk
Hol biztató, reménytkeltő, —
Végre mégis felismertem.

Felismertem az ő halvány,
Büszke szellem-homlokáról
Merengő, kedves szeméről,
Mely fájón, kutatva nézett —

De leginkább titokzatos
Mosolyáról ismertem föl,
Arról a formás ajakról,
Mely csak költőknél látható.

Évek jönnek, elsuhannak . . .
Azóta is, hogy Jehuda
Ben Halévy megszületett,
Hétszázötven év röpült el. —

Szépséges Kasztiliában
Toledóban jött világra,
Hol az arany Tájó habja
Dudolta a bölcsődalát.

Értelmének fejlődését
Szigoru atyja ápolta,
Ki az Isten Tórájából
Kezdte meg az oktatását.

Ezt olvasta a fiával
Az ősrégi, szép szövegben,
Melynek festői, jelképes
O-Kald négyzetesbetüi —

A világ gyermekkorából
Erednek még s tán ez okból
Mosolyognak bizalmasan
Minden gyermeki kedélyre.

E valódi ó-szöveget
A gyermek is szavalgatta,
Abban a zsoltár-dallamban,
Melyen a szidrát olvassák.

Oly kedvesen gargulázta
Azt a kövér torokhangot
S mint a madár, úgy vitte föl
A trillát, a salséletet —

Az arámi nyelvet szintén,
Az al-héber idiómát,
Melyen Onkelosz Targumját
Annak idején leírta,

S mely a próféták nyelvével
Olyan rokonságban lehet,
Mint a sváb nyelv a némettel
S a héber nyelv eme pompás

Dísznövényét csak oly korán
Tanulni kezdte a gyermek.
És ennek az ismeretnek
Hasznát látta a Talmudnál.

Mert atyja, ó, igen korán
Vezette őt a Talmudhoz
És itt nyílott meg előtte
A Halacha irodalma:

E nagy vívó iskolája
A szellemi bajnokságnak
Hol Babylon s Pumpeditha
Atlétái viaskodtak.

A vitázás művészetét
Itt tanulta meg az ifjú
Miről tanuságot is tett
Cosari című könyvével.

De ahogy az égboltjáról
Kétféle fényesség árad: —
A napnak vakító fénye
S szelíd világa a holdnak —

A Talmud is kettős fényben
Ontja világát két könyvből,
Nevük: Halacha s Hagada.
Vívó iskolának mondtam —

Az előbbit, de a másik
Kerthez hasonló szerintem,
Fantasztikus, pazar kerthez...
És vetekszik ama kerttel,

Amely szintén Babylonnak
Talajából sarjadt létre
Nyolcadik világcsodául: —
Szemirámisz kéj-kertjével.

Szemirámisz, a királynő,
Akit madarak neveltek
És gyermekkorából nem egy
Madári szokást megőrzött,

Nem akart a földön járni,
Ahogy mi, többi emlősök, —
Azért ültetett magának
A légben egy függő-kertet: —

Fönt, hatalmas oszlopokon
Pompázott a pálma, ciprusz,
Virágágyak, aranyalmák,
Szökőkutak, márványszobrok:

Ügyesen mind összekötve
Számtalan sok függő híddal,
Akárcsak a kuszó indák,
Melyeken madarak ringtak.

Tarka, komoly nagy madarak,
Gondolkodók, daltalanok,
Amint röpköd körülöttük
A könnyelmű verébcsapat.

Boldog élvezői ők itt
A balzsamos, tiszta légnek,
Amely nincsen elvegyülve
A föld aljas, rossz szagával.

Ilyen légi gyermekálom
Díszkertje a Hagada is
És az ifjú talmudista,
Ha szíve fásulni kezdett,

S kábult a sok szócsatától,
A halachikus vitában:
Arról a szegény tojásról,
Melyet szombaton rak a tyúk,

Vagy egy másik kérdésről tán,
Mely hasonló fontosságú, —
Elmenekült felfrissülni
A virágzó Hagadához.

Hol szépséges, régi mondák,
Angyalmesék és legendák,
Csendes martirhistóriák,
Zsoltárok meg bölcsességek

És meglepő hiperbólák,
De mind meggyőződést keltve,
Izzó hittel s ó, mily fényben
Buzogtak túláradóan.

És a gyermek nemes szívét
Egyre jobban elragadta: —
Szilaj, kalandédessége,
Csodás és fájdalmas kéje,

Mesebeli rémessége —
Egy boldog, titkos világnak,
Egy nagy megnyilatkozásnak,
Melyre azt mondják — poézis.

A poézis művészete,
A derü és kellem titka,
Mit költészet alatt értünk,
Szintén hatott az ifjúra.

És Jehuda ben Halévy
Nem pusztán írástudó lett,
De mester a poézisben,
Egy nagyszerű költőmester.

Igen, nagyszerű költő lett,
Csillagja annak a kornak,
Népe világító fénye,
Csodálatos, óriási

Lángoszlopa lett a dalnak,
Mely Izrael fájdalmának
Karaván ja előtt vonult
Számüzetésének útján.

Igaz, tiszta, makulátlan
Volt a dala, — mint a lelke
S mikor az Úr teremtette,
Megcsókolta e szép lelket,

Magával elégedetten
És e csók bájos emléke
Ott reszket minden dalában
Ettől a kegytől megáldva.

Életben és költészetben
Egyként nagy sor Isten kegye,
Aki bírja sose véthet
Versben sem és prózában sem.

Zsenének mondjuk az ilyen
Isten kegyét biró költőt:
Ki felelőtlen királya
A gondolat világának.

Csak az Istennek ad számot: —
Művészetben, mint életben —
Megölhet a nép bennünket,
De sohasem irányíthat. —

A folyóknál Babylonban
Sírva ültünk és hárfánkat
A fűzfákhoz támasztottuk
Ismered e régi dalt még?

Ismered a dallamát még?
Mely kezdetben olyan fájón
Nyöszörgött, sírt, akár egy üst,
Mely ott forr a tűzhelyen.

Régen, egy évezred óta
Sötét fájdalom forr bennem
És az idő sebem nyalja,
Mint a kutya Jób fekélyét.

Hálát adok, kutya, néked,
Bár csak hűsítve enyhíthetsz —
S csak a halál hozna gyógyírt, —
De, oh, halhatatlan vagyok.

Évek jönnek, tovaszállnak,
A szövőszékben zörögve
Fut az orsó, de hogy mit sző,
Azt nem tudja egy takács sem,

Évek jönnek, tovaszállnak,
Emberkönnyár hull a földre
S a föld néma, nagy határa
Szomjúsággal szívja azt be.

Őrült főzet!... Ha fölpattan —
Üdv annak a férfiúnak,
Ki magzatod megragadja
S odacsapja a sziklához.

Hála! Ez az átkos főzet
Elpárolog a kazánban,
Mely elnémul és eloszlik
Sötétlő búskomorságban.

Szárnyaslovam vidámabban
Nyerít ismét, mert lerázta
A gonosz éji lidércet
S okos szemével ezt kérdi:

«Visszamenjünk Spanyolhonba?
A kicsi talmudistához,
— Kiből aztán nagy költő lett. —
Jehuda ben Halévyhez?

Igen, költő lett belőle,
Eszme-király-koronával,
Ura az álomvilágnak,
Költő, Isten kegyelméből.

Ki szent korholó dalokba,
Halk szerelmi énekekbe,
Tercinákba, chansonokba
Öntötte ki minden lángját,

Istencsókolta szép lelkét!
Valóban egyenlő rangú
Trubadur volt ő a legjobb
Provence-i lantpengetőkkel:

Poitou-ban, Guienne-ában
Roussillon-ban és a többi
Édes narancs-termőföldjén
Az igaz kereszténységnek,

A nyájas kereszténységnek
Édes narancs-termőföldjén.
Hogy' fénylenek s illatoznak
Az emlékezés ködében!

Csalogányok szép világa,
Hol az igaz Isten helyett
A szerelem Istenének
És a múzsáknak áldoztak.

Kopasz fején koszorúval
Zsoltárt énekelt a papság,
Egy különös derüs nyelven;
S nemes lovagok, világfik,

Paripákon nyargalászva
Verset és rímeket szőttek:
A nő magasztalására,
Kit vidám szívvel szolgáltak.

Szerelem nő nélkül nincsen
S a szerelem dalosának,
A nő nélkülözhetlen lett, —
Mint vaj a vajaskenyérnek.

Megénekelt hősünknek is,
Jehuda Halévynek is,
Volt egy szívbeli dámája,
De másféle, egészen más...

Nem Laura volt, ki szemével
— E halandó két csillaggal —
Nagypénteken, ott a dómban
Azt a tüzet fölgyújtotta.

Az a várgrófnő sem volt ő,
Ki virágzó ifjúsággal
Elnökölt viadaloknál
S babérkoszorúkat osztott.

Sem a csókjog bölcsésznője
Sem pedig bolond tudós nő,
Aki egy dalnoki udvar
Kollégiumán vitázott.

Az, kit a rabbi imádott,
Szomorú, szegény kedves volt
Rombolás szánalmas képe,
Úgy hívták őt: — Jeruzsálem.

Már kora gyermekségében
Ez volt a szerelme néki
S mélyen megrázta kedélyét
Csak e szó is: Jeruzsálem.

Bíborpirral ifjú arcán
Állt a gyermek és hallgatta,
Hogyha távoli Keletről
Toledóba jött egy vándor, —

Ki elmondta, mily' tisztátlan
És sivár ott minden szent hely,
Hol a prófétai lábak,
Fénylő nyoma látható még.

A lég pedig balzsamos még
Az isteni lehelettől
„Ó, mily szívettépő látvány
Jeruzsálem!“ — szólt a vándor,

Kinek ezüstös szakálla
Ismét feketülni kezdett
S olyan hatása volt ennek,
Mintha fiatalodott vón'.

Csodálatos egy zarándok!
Ezeréves búbánatból
Lesett ki sötét szemével
És sóhajtott: „Jeruzsálem!“

„Ő, a népes, nagy, szent város
Sivár, tarolt pusztaság lett
S manók, farkasok, sakálok
Élik ott bősz létüket most.

„Kigyók és baglyok fészkelnek
A viharverte falakban
És a szellős ablakokból
Kényelmesen néz a róka.

„S Cion nemes magaslatán,
Hol arany tornyok meredtek
És pompázva tanuskodtak
A nagy király hatalmáról,

„Ott most gazzal elborítva
Csak szürke romok hevernek,
Melyek oly fájón néznek ránk,
Hogy azt kell már hinni: — sírnak —

„De valóban esztendőnkint
Sírnak is a kövek egyszer:
Ab-hó kilencedik napján, —
Mikor síró két szememmel

„Néztem a kövér cseppekre,
Amint a kövekből hulltak
S hallottam a jajgatását
A tört templomoszlopoknak —"

Ifjú Jehuda keblében
Ilyen zarándok-legendák
Ébresztették a vágyódást
A béke szent városába.

Sejtelmes, költői álom,
Oly vágyteljes és fatális,
Melyet blaye-i vén várában
Egyszer egy lovag is érzett:

Jó Geoffroy Rudello,
Mikor pohárcsengés közben
Keletről megtért leventék
Egyre csak arról beszéltek,

Hogy minden szép teljessége,
Igazgyöngy az asszonyok közt,
Örök eszmény Melisanda,
Tripolisznak őrgrófnője.

S tudva van, hogy a trubadur,
Mikép rajongott e hölgyért...
Megdalolta és csakhamar
Szűk lett a blaye-i vár néki.

Vágya onnan elhajtotta
S hajón érkezett meg Cette-be,
De a tengeren beteg lett
S Tripoliszben már haldoklott.

A szépséges Melisandát
Végre en-szemével látta,
Melyre a halál árnyéka
Akkor borult reá éppen.

Utolsó dalát dalolva
Ott a lábainál halt meg
Melisanda szép hölgyének,
Tripolisz őrgrófnőjének.

Csodálatos hasonlóság
Ez a két költő sorsában,
Bár amaz élte estéjén
Kelt csak a zarándokútra.

Jehuda ben Halévy is
Kedvese lábánál halt meg,
Haldokló fejét lehajtva
Jeruzsálem térdeire.

Arabellánál megvívott
Csatája után Nagy Sándor,
Dárius minden országát,
Udvarát háremmel, lóval,

Elefántokkal, pénzekkel,
Jogarral és aranyronggyal
Belédugta az ő széles
Macedoni plundrájába.

S a nagy király sátorában,
Ki elfutott, rettegve, hogy
Ő maga szintén zsákmány lesz —
Egy ládikát talált a hős.

Egy kis ládát, — színaranyból
Pazarló díszbe borítva:
Apró, művészi képektől
Dombormüves drágakőig, —

Ez a láda magában is
Megbecsülhetetlen érték,
Itt őrizte a monarcha
Legkedveltebb ékszereit.

Utóbbiakat Nagy Sándor
Vitézei közé szórta
S mosolygott, hogy a férfiak
Örvendeznek a kövekkel.

Egy csodaszép, drága gemmát
Édes anyjának küldött el;
Cyrus pecsétgyűrűje volt,
Most egy melltű lett belőle.

S világfenekelőjének,
Vén Arisztoteleszének
Természetrajzgyűjteményét,
Onix-kővel tette szebbé.

Gyöngy is volt a ládikóban,
Egy gyöngyfüzér, — meseszerű, —
Mit Atossa királynőnek
Csalfa Smerdis adott egyszer.

Amde a gyöngy igazi volt!
És a győző odaadta
Egy Thais nevü táncosnőnek,
Akit Korinthosból hozott.

Ez a hajában viselte,
Mely kibontva bachansmódra
Úgy röpült a tűzvész éjén
Persepoliszi táncában,

Mikor a királyi lakra
Földobta az égő fáklyát,
Mely recsegve lángba kapta
Ünnepi tűzijátékúl.

De szép Thais nemsokára
Meghalt még ott Babylonban,
Egy ott divó betegségben
És gyöngyeit dobraverték

Ott a babyloni börzén.
Egy pap, Memphisből, megvette
És elvitte Egyiptomba,
Ahol később Kleopatra

Toilettasztalán láttuk
Ki a gyöngyöt széjjelszedte,
Megitta borbakeverve,
Hogy Antoniuszt becsapja.

Már az Omayadok alatt
Spanyolhonba került a gyöngy
S ott kigyózott a Kalifa
Turbánján szép Cordovában.

És harmadik Abderhámon
Melldíszként lógott ünnepkor
Harminc felfüzött gyűrűvel —
S köztük a Zulejma szive.

Mikor letünt a móroknak,
Kereszténveké lett a gyöngy
És így jutott Kasztilia
Királyi kincsei közé. —

Fejedelmek és királynők
Processziók, viadalok,
Udvari ünnepek alatt
Mind e gyönggyel ékeskedtek,

Eretnek-égetésnél is,
Mikor erkélyeken ülve
Kéjelegtek a megpörkölt,
Öreg zsidók illatában . . .

Majd sátáni Mendizabel
Zálogba tette e gyöngysort,
Hogy kiegyenlítse véle
A pénzügyi deficitjét.

Végül a Tuileriákban
Tünt fel a gyöngy utóljára,
Hol Salamon bárónőnek
Fehér nyakán tündökölt.

Ilyen volt a szép gyöngy útja,
De már kevésbé kalandos
A ládikó sorsa, melyet
Maga tartott meg Nagy Sándor.

A nagy Homérosz dalait
Őrizte a ládikóban,
Mely fejénél állt éjente
Kedvencének dalaival.

S mialatt a király aludt,
Hősök szálltak ki belőle,
Káprázatos fényes képek
Suhantak az álmaiban.

Más idők és más madarak —
Valamikor én szerettem
Odysseus és Achilles
Hős-tetteinek zengését.

Akkor aranysugaras volt,
Bíborpiros a kedélyem;
Homlokomon lomb-koszorú
És fülemben harsonaszó.

De erről — csitt! — összetörve
Hever győzelmi szekerem;
S a párducok, melyek húzták,
Elhullottak, — de a nők is,

Akik dobbal, cimbalommal
Körültáncoltak s jó magam
Nyomorúltan hentergek már
Lent a porban, — de csitt erről!

De csitt erről! Mert Dárius
Aranyládájáról van szó —
Eltünődtem már fölötte,
Hogyha birtokomba jutna

S nem szorítna a pénzszükség,
Hogy azt nyomban el is adjam,
Akkor én a mi rabbinknak
Verseit zárnám beléje —

Don Jehuda ben Halevy
Zsoltárait, siralmait,
Útiképeit, dalait
És az ő zarándokútját,

Mindezt a legjobb szóferrel
Pergamentre iratnám le
És a drága kéziratot
E ládába rejteném el.

S ágyam mellé az asztalra
Helyezném az aranyládát
S barátaim eljönnének
A pompáját megcsodálni,

Berakott nemes köveit,
Apró domborművecskéit,
Melyek gondos művészettel
Tökélyig befejezettek.

Mosolyogva mondanám el,
Hogy mindez csak külső kéreg,
Mely a ládikóba rejtett
Igazi kincset takarja:

Gyémántot, amelynek fénye
Az ég visszasugárzása,
Izzó, vérpiros rubintot,
Makulátlan türkizeket;

Az igéret szép smaragdját,
Gyöngyöt, mely annál is tisztább,
Mit Atossa királynőnek
Csalfa Smerdis adott egyszer

S amely később ott diszelgett
E holdkörüljártaföldnek
Minden notabilitásán: —
Thaison és Kleopatrán,

Isis-papon, mórhercegen,
Spanyolország királynőin
És végül a nagyrabecsült
Salamon bárónő nyakán —

Eme világhires gyöngyök
Halvány verejtékcsöppjei
Egy szegény kis osztrigának,
Mely a tenger mélyén szenved.

De ezek e ládikóban
Egy szép lélekből fakadtak,
Mely még mélyebb, mélységesebb,
Mint maga a világtenger.

Mert ezek a könnygyöngyei
Jehuda ben Halevynek,
Jeruzsálem pusztulásán
Hullatta el valamennyit.

Gyöngykönnyek... és a költészet
Aranykovács-műhelyéből,
Mint egy dal, úgy szárnyaltak ki
Rimek aranyló fonalán.

A gyöngykönnyek eme dala
A híres siralmi ének,
Mit Jákób minden sátrában
Énekelnek ma a földön,

Av hó kilencedik napján;
Évfordulója ez annak,
Hogy Titus leromboltatta
Szentélyét Jeruzsálemnek.

Igen, ez Cion siralma,
Mit Jehuda ben Halevy
Jeruzsálem szent romjain
Haldokolva zokogott el.

Mezitláb, halotti ingben,
Ült ő ott a töredékén
Egy ledöntött oszlopfőnek; —
S hajzata, mint a fakó lomb

Egész a mellére omlott,
Különös árnyékot vetve
Bánatos, halvány arcára,
Kísérteties szemére.

Igy ült ottan énekelve,
Mint egy hajdankori látnok
S Jeremiás, hogy megnézze,
Fölemelkedett sírjából.

És a romok madarai
Megszelidültek a dalnak
Vadúl fájdalmas hangjától.
A keselyük is részvéttel,

Óvatosan közeledtek.
Mégis egy durva szaracén,
Ki ott lovagolt, lándzsáját
Magas lován meglóbálva

Kegyetlenül belédöfte
A szegény dalnok mellébe
S gyorsan vágtatott el onnan,
Mint egy szárnnyal bíró árnyék...

Folydogált a rabbi vére
Dala véghalkulásáig
És haldokló végsóhaja
E szó volt, hogy — Jeruzsálem!

Egy régi legenda mondja,
Hogy az a szaracén lovas
Nem is egy gonosz ember volt,
Hanem egy álruhás angyal,

Kit az égből küldöttek le,
Hogy az Úristen kedvencét
Kinok nélkül fölsegítse
A boldogok országába.

Fönt, mint mondják, vártak reá:
Külön a költőnek tartott
Hizelgő fogadtatással,
Mennybéli meglepetéssel —

Zenével járult eléje
Az ünneplő angyalsereg
S zengő himnusz üdvözölte
Saját szerzeményeiből.

Zsinagóga-nászdalokból,
S ama szombatzsoltárokból
A jól ismert ujjongások
Dallamival — s minő hangok!

Angyalkák oboát fújtak,
Hegedűkön is játszottak,
Mások a brácsát kezelték
Vagy dobot s cimbalmot vertek.

És mindez úgy csengett, zengett
S az égi tér távolából
Oly kedvesen visszhangzott, hogy
„Lecha dodi likrat kalla".

Az előbbi fejezettel
Nőm nincsen megelégedve,
De főképen a Dárius
Ládájáról szóló résszel.

Szemrehányón meg is jegyzi,
Hogy egy valóban jámbor férj,
Azt a becses aranyládát
Nyomban pénzzé tette volna,

Hogy belőle az ő szegény
Hites életepárjának
Egy szép kásmirt vásároljon
Melyre oly nagy szüksége van.

Szerinte az a Jehuda
Eléggé tiszteletteljes
Megbecsülésben részesül
Egy papiros dobozban is:

Elegáns kinai stílben
Arabeszkekkel, mint Marquis
Bonbonnière-dobozkái
A passage-kirakatokban.

„Különös!" — tette még hozzá —
„Hogy ezt a nagy költőnevet,
Don Jehuda ben Halevyt —
Soha eddig nem hallottam.

Kedves gyermek, szóltam erre:
Ez a bájos tudatlanság
A francia nevelésnek
Hiányosságát mutatja.

Párisi intézetekben,
Hol a lányok: — a jövendő
Anyái egy szabad népnek —
Ismereteket szereznek —

Mumiákról és kitömött
Egyiptomi Faraókról,
Merwig árnyékkirályokról,
Régi, kopott parókákról,

Kína copfmonarcháiról
A pagodacsászárokról —
Könyv nélkül tanulnak mindent,
Okos lányok, óh, de Egek!

Ha neveket kérdünk tőlük
A zsidó költő-iskola
Arab-ó-hispaniai,
Nemes aranykorszakából,

Ha a hármas csillagzatról:
Jehuda ben Halévyról,
Salamon Gabirol felől,
Vagy Mózes Iben Ezráról

Kérdezünk,— vagy más nevekről,—
Akkor nagy szemet meresztve
Bámulnak a kicsikék ránk,
Mint a tinók fönt a hegyen.

Tanácsolnám neked, Kedves,
Pótold, mit elmulasztottál:
Tanuld meg a héber nyelvet
Hagyd a szinházat, koncertet.

Egynéhány évet szentelj csak
E nyelvtanulmánynak s akkor
Eredetiben olvasd el
Iben Ezrát és Gabirolt

S természetesen Halevyt,
A költő-fejedelmeket,
Kik a Dávid hárfájának
Legszebb hangjait csalták le

S Alcharizit — ki, fogadok
Neked ép oly ismeretlen,
Habár a makáma terén
A nagy francia viccmestert

Haririt is túlvicceli
És voltairianus volt már
Voltaire előtt hatszáz évvel.
Ez az Alcharizi mondja:

„Gondolatokban ragyogó
Gabirolt szeretik sokan
S Iben Ezrában a művészt
Kedvelik többnyire mások,

De Jehuda Halévyben
Párosul e két nagy érték,
Mert ő valóban nagy költő
Kedvence is mindenkinek."

Iben Ezra barátja volt
És azt hiszem, rokona is
Jehuda ben Halevynek,
Aki utijegyzetében

Panaszkodik, hogy barátját
Hasztalanul kereste fel
Granadában s csak a bátyját,
A medikust, találta hon,

Rabbi Meyert, ki költő volt
S atyja annak a szépségnek,
Aki reménytelen lánggal
Ezra szivét fölgyújtotta.

Hogy szerelmét elfeledje
Vándorbotot vett kezébe,
Mint jó néhány kollégája;
Hazátlanul élt, bolyongott.

Jeruzsálem felé tartott,
Mikor tatárok foglya lett,
Kik egy gebéhez kötözve
Sivatagukba hurcolták.

S szolgamunkát végzett ottan,
Mi egy rabbihoz nem méltó
S még kevésbé egy költőhöz
(Teheneket fejt ugyanis).

Egyszer guggolva ült éppen
Egy tehén bendője alatt,
Gyorsan fejte teli-tőgyét
S csurgott a tej a csöbörbe —

Nem illet e foglalkozás
Egy rabbihoz és költőhöz –
Mély fájdalom szállt szivére
És el kezdett énekelni.

Oly kedvesen, olyan szépen,
Hogy a khan, a horda feje,
Ki arra járt, meghatódott
S visszaadta szabadságát:

Ajándékokkal tetézve
Rókaprémmel és egy hosszú
Szép szaracén mandolinnal
És minden utravalóval.

Költő sorsa: rossz csillagzat,
Mely fiait Apollónak
Halálra boszantja mindig,
Sőt atyjukat sem kimélte:

Mikor Daphne után futott,
A nympha hó-teste helyett
Csak a babérfát fogta meg,
Óh, az isteni slemil!

Igen, Delphi tekintélye
Csak egy slemil s a babér is,
Mely homlokát koszoruzza
Jelképe a slemilségnek.

Hogy a slemil szó mit jelent,
Tudjuk azt. Hiszen Chamisso
Némethonban polgárjogot
Szerzett néki, — már, mint —
[*szónak . . .*

De még ismeretlen ma is,
(Mint a szent Nilus forrása) —
Hogy miből származik e szó;
Sok éjjel tünődtem rajta.

S ezért — már jó néhány éve —
Fölkerestem én Berlinben
Dékánját a slemileknek:
Barátunkat, jó Chamissot.

Ámde ő sem tudott többet
És Sziczighez utasitott,
Kitől családnevét tudta
Árnyéktalan Péterjének.

Rögvest bérkocsit fogadtam
És siettem Sziczig úrhoz,
Ki bünügyi tanácsos volt
És egykor Iczignek hivták.

Mikor csak pusztán Iczig volt,
Azt álmodta, hogy a nevét
Fölirva látja az égen
És az Sz betüt előtte.

„Mit jelenthet ott ez az Sz?
Csak nem azt, hogy szamár Iczig?
Vagy talán Szent Iczig volna?
Szép titulus, — ez azonban

Nem igen illik Berlinben."
Végre a Sziczignél maradt
És csak a meghittek tudták,
Hogy e névben egy Szent rejlik...

Szent Sziczig! így szólítottam,
Mikor beléptem hozzája,
Magyarázza meg, kérem Önt,
A Slemil szó származását.

Nem emlékezett jól a szent.
És egyre csak kertelgetve
Jámbor képpel kibuvókat
Keresgetett. Míg végre is —

Türelmemnek nadrágjáról
A gombok mind leszakadtak
És én átkozódni kezdtem
Oly istenkáromló módon,

Hogy a jámbor pietista
Halotthalványan remegve
Nyomban választ adott nékem
És így kezdte a beszédjét:

„Bibliánkban olvasható,
Hogy vándorlása idején
Sokat mulatott Izrael
Kanaan szép lányaival.

„Ekkor történt, hogy a Pinchasz
Meglátta a nemes Simrit
Bujálkodni egy asszonnyal
A kanániták törzséből.

„Nemes haragjában erre
Fölragadta a lándzsáját
És Simrit legott leszúrta —
Igy áll ez a bibliánkban.

„De a szájbeli hagyomány
A nép egy mondáját őrzi,
Mely szerint nem Simrit érte
A Pinchasz gyilkos lándzsája,

„Hanem elvakult dühében —
Tévedésből bűnös helyett
Egy ártatlant ölt meg Pinchasz:
A Slemil ben Czuri Saddayt.

Ez az első Slemil tehát
Ősapja a Slemil-törzsnek;
Slemil ben Czuri Sadday-tól
Származunk mi ennélfogva.

Persze vitéz, hősitettek
Seholsem szólanak róla
Csupán a nevét ismerjük
Studjuk, hogy csak egy Slemil volt.

Nem termés szerint becsülik
Törzsfáját egy nemzetségnek,
Hanem csak a korát nézik —
Miénk — háromezeréves!

Évek jönnek, elsuhannak —
S több mint háromezer éve,
Hogy a mi ősapánk meghalt
Slemil ben Czuri Sadday úr.

Régen halott már Pinchász is,
De a lándzsa — az megmaradt
És hallhatjuk állandóan
Suhogni a fejünk fölött.

S a legjobb sziveket éri:
Mint Jehuda Halévyét,
A Mózes Iben Ezráét
S Gabirolt is megsebezte.

Gabirolt, ezt a hűséges,
Istenfölkente dalnokot,
Ezt a jámbor csalogányt is,
Kinek rózsája Isten volt.

Szerelmi dalát gyöngéden
Énekelte csalogányunk
A gótikus középkori
Éjszakának homályában.

Merészen, mit sem törődve:
Rémekkel és gazfickókkal,
Halál s téboly zavarával
És a kisértet-járással.

Csak isteni kedvesére
Gondolt ez a fülemüle,
Neki zokogta szerelmét
S dics-dalával magasztalta.

Cordovában, ahol lakott,
Egy mór volt a tőszomszédja,
Ki, — mert verset csinált szintén —
Nagy hírnevét irigyelte.

És mikor dalolt a költő
Megdagadt a mór epéje,
Mert a dalok édessége
Néki keserű volt nagyon.

Egy éjjel házába csalta
S megölte a gyűlölt költőt,
Holttestét pedig elásta
A ház mögött, kint a kertben.

Oh, de ime, a talajból,
Hol a testet elföldelte,
Nemsokára fölsarjadzott
Egy csodaszép fügepálma;

Különös, formás gyümölcsét
Ritka mézillat-ízével
Valaki, ha élvezhette,
Álomszerű báj szállta meg.

Erről aztán a nép ajkán
Sok beszéd, suttogás járta,
A míg végre a fenséges
Kalifához is eljutott.

A kalifa ön-nyelvével,
Győződött meg a csodáról
És kiküldött oda rögtön
Egy nyomozóbizottságot.

Ezek sommásan jártak el
És a fügefa urának
Talpára hatvanat vertek,
Mire tettét bevallotta.

Erre a fát gyökerestül
Kiemelték a talajból
És az agyonvert Gabirol
Holtteste napfényre jutott.

Eltemették nagy pompával,
Meggyászolták a testvérek
És a mórt ugyane napon
Akasztották Cordovában.

30/K172

150

PT
2318
A8A45

Heine, Heinrich
Sabbat hercegnö románca

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 11 05 03 08 002 2

Szigeti L. könyvkötészete, Budapest.